

Predlog pripravili:
Liana Kalčina, Darja Groznik
in Središče ZIPOM
11. 9. 2013

Predlog ugotovitev in priporočil za razpravo na posvetu

OTROKOVA PRAVICA DO ZASEBNOSTI V MEDIJIH,

ki je bil v Ljubljani, 27. septembra 2013,

v organizaciji

Središča ZIPOM (koalicija NVO za zaščito otrokovih pravic s sedežem pri ZPMS)

in Varuha človekovih pravic Republike Slovenije.

Udeleženci posveta ugotavljamo, da v slovenskih medijih večkrat prihaja do razkrivanja identitete otrok in razgaljanja njihove zasebnosti, tudi v primerih, ko za to ni posebnega interesa javnosti.

Udeleženci opozarjamo, da je z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah posebej zagotovljena pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (8. člen). Tudi Konvencija OZN o otrokovih pravicah v 16. členu določa, da noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom na njegovo čast in ugled. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom. Otroci po Ustavi Republike Slovenije uživajo posebno varstvo in skrb. V skladu z 19. točko Kodeksa novinarjev Slovenije morajo novinarji in uredniki posebno obzirnost pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih. Novinarsko častno razsodišče je na tej podlagi v nekaterih primerih razsodilo, da so novinarji kršili načela tega kodeksa. Kljub vsem mednarodnim in domačim standardom varovanja otrokovih pravic je raven spoštovanja etičnih standardov novinarskega poklica ter varovanja temeljnih otrokovih pravic še vedno skrb vzbujajoča.

Udeleženci posveta:

1. Ugotavljamo, da mediji pogumno razkrivajo razkroj socialne države, večanje socialnih razlik ter brezup in nemoč dela prebivalstva, ki ne zmore več zadovoljevati temeljnih življenjskih potreb, med njimi tudi otrok kot najbolj ranljivega dela družbe.

2. Hkrati ugotavljamo, da so nekateri mediji le še tržno blago, ki se bolje prodaja z zgodbami, v katerih se razkrivata beda, stiska in brezup družin, zlasti otrok in mladostnikov, mnogokrat tudi z nespoštovanjem temeljnih pravic otrok, tudi do zasebnosti in do družinskega življenja.
3. Pozivamo slovensko javnost, starše ali njihove skrbnike, medije in vse, ki skrbijo za blaginjo otrok, da spoštujejo pravico otrok do zasebnosti ter jih varujejo pred neupravičenim razkrivanjem v javnosti v vseh primerih, ko je razkritje v nasprotju z dolgoročnimi interesi otrok.
4. Priporočamo vsem, ki poročajo o zgodbah, v katere so neposredno ali posredno vpleteni otroci, da se izogibajo senzacionalističnemu poročanju in otrok ne uporabljajo kot sredstvo boljšega trženja časopisa, večje poslušnosti ali gledanosti, zlasti ne s kršenjem temeljnih etičnih norm in človekovih pravic. Hkrati pa zaščita otrokovih pravic ne sme biti ovira za novinarsko poročanja o nepravilnostih v javnih službah.
5. Priporočamo sprejetje priporočil za ravnanja v primerih, ko starši ali zakoniti zastopniki, ki s svojimi otroki živijo v hudi socialni, zdravstveni ali drugi stiski, dovoljujejo razkritje identitete svojih otrok in ravnajo v nasprotju z otrokovimi dolgoročnimi interesi ter njihovo pravico do zasebnosti. Posebej so občutljivi in ranljivi otroci in mladoletniki, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebe z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugi huje prizadeti ali bolni otroci. Še preden se starši ali njihovi skrbniki odločijo za razkritje zasebnosti otrok in še preden se mediji odločijo objaviti zgodbo in izsledke novinarske preiskave in če je to v javnem interesu, je nujno pridobiti tudi otrokovo soglasje, tako, da otrok pridobi vse relevantne informacije o namenu javne obravnave problema, s katerim je soočen on in njegova družina. Otroku naj se predstavita pomen in morebitne posledice pojavljanja v medijih.
6. Čeprav starši (tudi v imenu otrok in za njihovo domnevno korist) sami privolijo v objavo, to ne razbremenjuje novinarjev in urednikov od pravne in etične odgovornosti pri presoji o tem, ali bodo izjave in osebne podatke otrok objavili. V primerih, ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otroka ali otrok ter v drugih primerih, ki zahtevajo posebno varstvo otrokovih pravic, morajo novinarji in uredniki z vso skrbnostjo pretehtati vse okoliščine in interese vpletenih.

7. Zahtevamo zakonsko ureditev zagovornika otrokovih pravic, ki bi lahko v primerih, ko se starši zavestno odločijo za razkrivanje družinskega življenja v medijih, ne oziraje se na otrokove koristi, učinkovito zastopal interese otroka v pravnih postopkih in pri komunikaciji z mediji.
8. Pozivamo najodgovornejše v slovenskih medijih, urednice in urednike ter novinarke in novinarje, k spoštovanju najvišje ravni etičnosti pri pripravi novinarskih prispevkov, v katerih razkrivajo zasebnost otrok ter pri tem upoštevajo vse pravice otrok, zajamčene z domačimi in mednarodnimi dokumenti o varstvu človekovih pravic kakor tudi lastne samo-regulativne standarde, zapisane v Kodeksu novinarjev Slovenije. Pri svojem delu naj pretehtajo posledice objave podatkov, informacij in gradiva o otrocih, tudi vizualnega, ter identiteto otrok razkrijejo le v izjemnih primerih, ko je to nedvoumno v interesu otrok in v javnem interesu.
9. Zahtevamo, da se preprečijo vse oblike izrabe otrok za politično propagando, promocijo politikov ali političnih strank, saj otroci še niso sposobni oceniti verodostojnosti trditev na promocijskih gradivih in zavzeti kritičen odnos do idejnih in programskih vsebin omenjenih. Bolje bi bilo, ko bi skrb za njihovo blaginjo vključili v svoje programe, kasneje pa obljubljeni tudi uresničili.
10. Pozivamo Državni zbor RS, da skladno s 16. členom Konvencije o otrokovih pravicah, sprejme dopolnila Zakona o medijih, ki bodo urejala zaščito otrokovih pravic pri pripravi in objavi novinarskih prispevkov, ki razkrivajo občutljive osebne informacije o otroku, mladostniku ali njegovi družini in jih s tem dolgoročno stigmatizirajo.